

monis, ut supra tetigimus ex Augustino 20, de Civit., c. 7, et serm. 197, de Temp., et Gregorius, lib. 32 Moral., cap. 21, ubi optime declarat, nunc dæmonem dici ligatum; quia potentia divinæ dispositionis astringitur, ne in quantum nocere valet, effrenetur, sicut pro alio tempore solvi dicitur, non quia positiva potestas, vel facultas ei conceditur, sed quia suis viribus traditus, id est permissus, in multa contra nos virtute laxatur.

13. Circa hanc vero legis gratiæ prærogativam obiter advertere oportet, Cyprianus, l. 8, ep. 4, alias ep. 77, vel potius in 76, in secunda ejus parte, quæ incipit, in vers. *Quæstisti*, ita hoc privilegium exaggerare, ut sentire videatur, post baptismum nullam relinqui dæmoni potestatem ad hominem baptizatum aggrediendum; ait enim, *Diaboli nequitiam pertinacem, usque ad aquam salutarem valere, in Baptismo vero omnes nequitie suæ vires amittere*; et inferius addit: *Cum ad aquam salutarem, atque ad baptismi sanctificationem pervenitur, scire debemus, et fidere, quia illic Diabolus opprimitur, et homo Deo dicatus divina indulgentia liberatur*. Significat ergo, post Baptismum nullam relinqui dæmoni potestatem ad hominem baptizatum vexandum. Posset autem quis exponere Cyprianum, ut non de sola tentatione spirituali, sed de corporali vexatione, quam in arreptitiis, et obsessis solet dæmon efficere, loquatur: ita enim videtur Cyprianus, in subsequentibus seipsum exponere: non tamen satisfacit responsio, tum quia prius generalius loqui videtur: tum quia hoc etiam posterius non est ita, cum constet etiam baptizatos a dæmonibus arripi et vexari, ideoque ab Ecclesia exorcizari.

14. *Constat ex Scriptura et Patribus dæmonem tentare satis in lege gratiæ.*—Certissimum ergo est, non esse ita ligatam potentiam dæmonis ad homines tentandos, vincendosque in hoc legis gratiæ tempore, quin etiam fideles baptizatos et sanctificatos tentare et vexare permittatur. Hic enim est communis Ecclesiæ sensus, et supposita fide evidenti experimento compertum est. Quin potius, *Baptismus initium certaminis, et pugna spiritualis cum dæmone esse censetur*, ut dixit Origenes, homilia 9, in lib. Judicum, et addit Gregorius, lib. 33 Moral., cap. 6, alias 7, quod Diabolus *toto nunc annisu in illorum mortem se erigit, quos contra se regnatos tabescit*. Ideoque eleganter docuit idem Cyprianus, in præfatione libri de exhortatione ad Martyr., describens enim bellum hominum cum antiquo hoste inter alia dicit:

Sex millia annorum jam pene complentur, ex quo diabolus homines impugnat. Omnia genera tentandi, et artes, atque insidias dejiciendi usu ipso vetustatis edidicit, si imparatum invenerit militem Christi, si non sollicitum, ac toto corde vigilantem, circumvenit nescium, fallit incautum, decipit imperitum. Imo ex verbis Petri 1, cap. 4, idem colligi videtur: Sobrii estote (ait) et vigilate, quia adversarius vester Diabolus circuit, quærens quem devoret, quia ibi Petrus non ad Ethnicos tantum, sed maxime ad fideles baptizatos loquebatur; sicut etiam scribebat Paulus ad Eph. 6, dicens: Induite eos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias Diaboli, etc., idemque docent passim sancti Doctores, qui hoc ita exaggerant, ut dicant, dæmones majori affectu, et vehementia Christianos tentationibus prosequi: quia eos Deo, et Christo magis conjunctos esse cognoscunt, et inter hos illos magis persequi, quos sanctioris et purioris vitæ esse reputant. De qua re, et in universum de his tentationibus dæmonum multa erudite congerit P. Barradas, lib. 2, Concord., cap. 8, usque ad 11.

15. *Exponitur jam Cyprianus de tentationibus per sensibiles apparitiones et vexationes.*—Cyprianus ergo in priori sententia sine dubio loquitur de tentatione dæmonis externa, et per se sensibilem apparitionem, aut corporalem vexationem. Cum enim docuisset, eos, qui infirmitate, ac in fine vitæ baptismum petunt, baptizandos esse, sic objicit, *quod si aliquis in illo moveatur, quod quidem de his, qui ægri baptizantur, spiritibus adhuc immundis tentantur, id est, vexantur, et torquentur exterius: nam de aliis seereticis tentationibus non poterat fieri talis objectio. Ipse autem respondet, sciat, Diaboli nequitiam pertinacem usque ad aquam salutarem valere, in Baptismo vero omnes nequitie suæ vires amittere*. Ubi pondere particulam illam *pertinacem*, indicat enim dæmonem in non baptizatos, ad illos vexandos, habere quamdam veluti liberam potestatem et pertinacem voluntatem, quia non potest ab illis ita expelli, vel coerceri per Ecclesiam, sicut a fidelibus baptizatis; quod figuraliter explicat exemplo Pharaonis, qui resistere potuit Moysi, donec ad aquam pervenit, in qua extinctus est: *Quod hodie, inquit, etiam geritur, ut per exorcistas voce humana, et potestate divina flagelletur et uratur, ac torqueatur Diabolus, et nihilominus mendacia obstinationis, et fraudis exercent, cum tamen ad salutarem aquam, etc., venitur, scire debemus, et fidere, quod illic diabolus opprimatur, etc.*

16. *Dæmonem minus permitti exterius debacchari vult Cyprianus.*—Differentia ergo ab eo intenta est, quod major potestas sit in Ecclesia ad expellendos dæmones ab hominibus baptizatis, vel qui ad baptismum perveniunt, quam a nondum baptizatis; quia licet Cathecumenos etiam exorcizare valeat, multo efficacius potest cogere dæmones, ut a baptizatis exeant; et similem doctrinam habet Lactantius, lib. 2, Instit., cap. 15, cum enim præcedenti capite multa de fallaciis dæmonum retulisset, quibus infideles decipiebant, fingentes se benefactores eorum, adjungit: *Prodesse eos putant, cum minus nocent, qui nihil aliud possunt, quam nocere*; et statim subjicit: *Dicet fortasse aliquis, colendos esse ne noceant*; et respondet: *Nocent illi quidem, sed iis a quibus timentur, quo manus Dei excelsa non protegit, qui profani sunt a Sacramento veritatis. Justos autem, id est, cultores Dei metuunt, cujus nomine adjurati de corporibus exeunt, etc. Nec justis, quorum voce torquentur, mentiri possunt*; et infra: *Cui ergo nocere possunt, nisi his, quos habent in sua potestate?* At profecto necessarium semper est, has universales locutiones limitare: quia dæmon etiam fidelibus et baptizatis nocere permittitur, eosque ita vexare, ut etiam cum magna difficultate ab eis expellantur. Nihilominus tamen verum est, non tam libere permitti debacchari in baptizatos, sicut in infideles, quos sub sua retinent potestate.

17. *Idem quoque quoad internas tentationes sentiendum, et quo modo.*—Et hoc modo etiam de tentationibus internis et ordinariis verum credimus, magis esse ligatam potentiam dæmonis respectu fidelium membrorum Ecclesiæ Christi, quam Ethnicorum, vel etiam hæreticorum, qui licet baptizati sint, a Christo apostatarunt. Quamvis enim dæmon majori odio baptizatos et sanctos persequatur, et ideo ex se majori rabie eos aggrediatur, et dejicere cupiat; nihilominus Deus, qui suos amicos protegit ac defendit, ordinarie non permittit dæmoni, tam acriter, tamque instanter illos persequi, vel, quando id permittit, majoribus auxiliis eos prævenit. Ita ut licet tentatio in se et absolute spectata gravior sit, respectu hominis sic adjuti, minor cum proportionem censeatur. In quo tandem addi potest, hanc dæmonis potentiam non semper limitari a Deo considerata conditione, ut statu personæ, vel Ecclesiæ; sed sæpe Deum pro solo suæ voluntatis consilio ac libera electione, hunc gravius, illum levius, hunc frequentius, illum

rarius, vel in hac, vel in illa materia tentari permittit; sicut enim Christus dixit tempus persecutionis Antichristi abbreviandum esse propter electos: ita etiam in particulari aliter electorum tentationes moderatur, quam cæterorum; quia in hoc nulli facit injuriam, et cui vult, facit majorem gratiam. Illa enim est veluti privilegium excipiens aliquem a generali regula et quasi ordinaria lege, quod Deus potest suo arbitrio concedere, vel cohibendo dæmonem, ne tentet, vel ne tam graviter tentet, vel tale auxilium præbendo, ut respectu illius talis tentatio multo levior censeatur.

18. *Cur Deus exposuerit homines a dæmone tentandos.*—Potest autem hoc loco in universum interrogari, cur Deus hanc generalem licentiam tentandi homines malis Angelis tribuerit: nam licet per eam fiat Deus auctor mali et peccati, videtur nihilominus a sapientia et suavitate divinæ providentiæ alienum, humanum genus in tam evidens, et gravissimum periculum multiplicandi peccata constituere: nam adversarius est potentissimus, de illo non scriptum est Job. 41: *Non est potestas in terra, quæ comparetur ei, etc.* Homo autem natura sua fragilis est, et facile vinci ac decipi potuit. Imo ait Ambrosius, ad Eph. 6, *Peccata hominum a Diabolo ministrari, cujus altitudo grandis, et hominibus impossibilis est*, et Bernardus, serm. 5, in Quadrag.: *Magnum (inquit) discrimen est, adversus diabolicæ fraudis astutias tam crebros, imo continuos habere conflictus, quem nec videre quidem possumus, et quem nimis astutum fecerit, tam natura subtilis, quam longa exercitatio malitiæ ejus.*

49. *Prima causa.*—Nihilominus dicendum est, summa bonitate et sapientia Deum hoc permisisse ac disposuisse, quod est de fide certissimum: nam ut in hac parte securi reddamur auctoritas facientis sufficit. Rationes vero plures redduntur a Patribus, quas breviter insinuabimus; et imprimis videri potest Chrysostomus, hom. 1, ad Populum, ubi undecim rationes tradit, ob quas Deus permittit justos et sanctos tribulationem pati, quæ omnia possunt præsentis puncto accommodari; et quædam quidem sumuntur ex parte Dei, aliæ ex parte hominis, et nonnullæ possunt etiam ex parte ipsius dæmonis cogitari. Prima ratio ex parte Dei est, ut excellentia divinæ gratiæ illustrior fieret. Primo quidem, quia ejus efficacia in hominibus ostenditur; nam cum ex se debiles sint, summa fortitudine arrogantem hostem superant. Unde cum Paulus a spiritu Satanæ vexaretur, eumque ipse auferri a se postulare,

illi responsum est : *Sufficit tibi gratia mea, virtus in infirmitate perficitur*, 2, Cor. 12; unde Augustinus, in Soliloq., c. 16, *Affuit tentator, etc. Sed, ut non consentirem tu me tenuisti, tu me confortasti, tu me roborasti, tu me illuminasti*. De qua re plura in materia de Gratia.

20. *Secunda.* — Dices, imo per has tentationes sæpe ostenditur inefficacia gratiæ, quia sæpius vincuntur homines, quam vincant. Maxime vero ostensum est in tentatione primorum hominum : nam cum essent magna gratia præventi, et a tentationibus propriarum passionum immunes, una et facili, ac extrinseca tentatione dæmonis prostrati sunt. Respondetur ex Augustino, lib. de Corrept. et Grat., c. 11 et 12, in illa victoria dæmonis ostensam quidem esse debilitatem liberi arbitrii creati, illum vero lapsum in majorem ostensionem gratiæ Dei redundasse. Nam, ut ibidem, cap. 10, ait : *Sic ordinavit Deus hominum vitam, ut prius ostenderet, quid posset eorum liberum arbitrium; et deinde quid posset ipsius gratiæ beneficium*. Unde ex illo casu sumpsit Deus occasionem ostendendi suam potentioram gratiam in lapsis hominibus, ut ibi late D. Augustinus prosequitur; et ex efficacia gratiæ in lapsa natura ostenditur aperte, eandem potuisse habere in prima hominis tentatione, si ipsam Deus dare voluisset; et similiter demonstratur, potuisse illam habere in pluribus hominibus, et occasionibus, quam nunc habeat, vel simpliciter in omnibus, si Deus voluisset : noluit autem, quia *magis ad potentissimam bonitatem suam pertinere judicavit, ex malis majora bona facere, quam nulla mala esse permittere*, ut ibidem dixit Augustinus, et in Enchir., cap. 100.

21. *Tertia.* — Atque ita etiam per tentationem dæmonis ostendit Deus, quam vera sit gratia sua, id est, quam gratis donetur. Quamvis enim omnibus hominibus, quos a dæmone tentari permittit, gratiam præbeat, qua possint, si velint, tentationem vincere : quia sine hac gratia nec vincere possent, ac subinde neque proprie vinci, ita scilicet, ut eis imputaretur, sicut etiam Augustinus supra docuit; nihilominus gratiam efficacem ad vincendum Deus dat, cui vult, et tanta libertate illam confert, et multis hominibus lapsis, et peccatoribus illam postea tribuerit, et homini recto, et innocenti illam non dederit. Tertio in his eisdem tentationibus, et gratia et æquitas Dei ostenditur : gratia quia interdum prævenit, ne tentemur, et tentatorem aggredi non sinit; et sæpe ita moderari facit tentationem, ut non

superemur; ut Augustinus, de cap. 16, Soliloq., et sæpe alibi tradit. Æquitas vero in hoc ostenditur, quod *non nisi ad miseriam diabolum tentare permittit : unde dando tentandi potestatem, sercat æquitatem*, ut Augustinus dixit in d. Psal. 61, et confirmat ex illo 1, Cor. 10 : *Fidelis Deus, qui non permittit vos tentari ultra id, quod potestis*; nec huic æquitati obstat, quod sæpissime permitti eos tentari, quos prænovit esse casuros, vel interdum etiam perituros : quia hoc contra æquitatem non est. Non enim id permittit, nisi dando potestatem et libertatem ad resistendum. Ideoque, ut Bernardus dicit, in d. serm. 5 Quadrag. : *In nobis est, si vinci nolumus, et nemo nostrum in hoc certamine dejicitur invitus*; et hanc æquitatem significavit David, Psal. 79, dicens : *Potum dabis nobis in lacrymis in mensura*; ut exponit Augustinus, lib. de Pastor., c. 5, et inde monet eum, qui tentatur : *Tantum tu noli dimittere corripientem et hortantem, terrentem consolantem, percutientem et sanantem*.

22. *Quarta.* — Unde potest quarta ratio addi, quod Deus tentationem dæmonum permittit, ut sapientiam suam ostenderet, et gloriam amplificaret, maxima bona ex majoribus malis eliciendo; quam rationem amplificat Augustinus, in citatis locis, et in multis aliis, et in materia de Incarnatione ostenditur, voluisse Deum summum opus suum, Incarnationem scilicet Filii sui, media permissione peccati, et tentationis dæmonis exequi : ut altiori modo, majorique suæ omnipotentiae, et aliorum attributorum manifestatione illud perficeret.

22. *Causæ quoque ex parte hominis variae.* Deinde ex parte hominis rationes multæ indicari possunt, quas nunc latius persequi, necessarium non est. Una est major hominum gloria, quæ ex victoria tentationum resultat. *Non, enim, coronabitur, nisi qui legitime certaverit*, 1, Timoth. 2 : *Quomodo autem certabimus, si desit qui impugnet?* ut recte Bernardus, serm. 64, in Cant., et idem tradit Cyprianus supra, ponitque exemplum in Job; unde Chrysostomus, homil. 40, in Genes. : *Etsi aliquo modo (ait) præditi in tentationem incident, ne turbentur, sed hinc meliorem spem concipiant, quia tentamenta majoris præmii sunt*. Quam etiam rationem bene exponit Augustinus, lib. 11, Genes. ad litt., cap. 6 et 22, et optime Ambrosius, lib. 4, in Lucam, præsertim in fine Commentarii de tentationibus Christi. Alia ratio est ad continendos homines in humilitate et timore, suæque imbecillitatis cognitione. Tertia, ut necessitatem divinæ gratiæ agno-

seant. Quarta ut ad orandum cum humilitate excitentur. Has, et alias multas insinuant dicti Patres, et Augustinus, Psalm. 55, 60, 61 et 63, Gregorius 2, Moral. 26, alias 36, et sequentibus, et lib. 8, c. 6, alias 10, et alii passim.

24. *Ex parte hominis alia fuit causa, cur in statu innocentiae tentaretur, alia cur post lapsum.* — Solum occurrit addendum, distinguendos esse duos status humani generis, unus fuit ante peccatum Adæ, alius post illud : nam in utroque permissus est dæmon homines tentare, diversa tamen ratione, si ex parte hominum causa, et ratio spectetur. Nam in priori innocentiae statu, tota ratio cur homo permissus est tentari, ex parte illius fuit, ut virtus ejus exerceretur, constantia et obedientia probaretur, et ut, intercedente pugna, gloriosior esset corona; at vero post lapsum humani generis in primo parente impugnatio, et tentatio dæmonum, non tantum est virtutis exercitium, et via ad victoriam et coronam : sed etiam est pœna peccati. Ideoque multo majorem licentiam tentandi habet dæmon in hoc statu, quam in priori habuisset; et posset etiam nunc juste permitti nos tentare gravius, quam tentet, nisi per Christi merita, et gratiam coerceretur.

25. *Denique ex parte dæmonis causæ datur ejus potestatis ad tentandum.* — Atque hinc etiam potest reddi aliqua ratio hujus potestatis, seu licentiæ ex parte ipsius dæmonis; nam ante peccatum hominis, solum est data illi hæc facultas ad ejus majorem confusionem et dejectionem, considerata nimirum causa ex parte ejus; nam si ab homine fuisset in prima tentatione victus, statim ejus imbecillitas ostenderetur; si vero tunc homines vinceret, ut de facto vicit, et Deus ita futurum esse prævidit, nihilominus inde pararetur via, seu præberetur occasio Deo, altiori et potiori modo triumphandi de Diabolo per eandem humanam naturam, non solum in Christo Deificatam, sed etiam lapsam, et per gratiam Christi adjutam ac reparatam. Unde licet per peccatum hominis nova quædam ratio orta fuerit ex parte dæmonis, ut illi facultas tentandi homines concederetur, quia ipsos superaverat, quodammodo sibi subegerat : nam *a quo quis superatus est, ejus et servus est* 2, Pet. 2. Nihilominus tota hæc potestas, in majorem ejusdem dæmonis confusionem, et augmentum saltem accidentaliter pœnæ redundavit; nec potest inde gloriari, vel (ut ita dicam) consolari, quod plures homines vicerit, et a paucioribus fuit victus; quia imprimis in his, quos vicit, solum voluntatem hominis inferiorem et infirmam

vicit, non Dei potentiam, vel gratiam, quia Deus non ex impotentia, vel voluntarie propter sua secreta judicia id permisit : et quoties voluit efficaciter juvare hominem, semper dæmonem vicit. Deinde quia dæmon victus est ab omnibus hominibus, quos Deus ad reparandas sedes cadentium Angelorum prædestinaverat, qui erat scopus et finis totius belli; et ideo, Apocal. 12, Angeli absolute proclamaverunt victoriam hominum contra dæmones, dicentes : *Nunc facta est salus, et virtus, et regnum Dei nostri, et potestas Christi ejus, qui projectus est accusator fratrum nostrorum* (id est, hominum) *quia accusabat illos ante conspectum Dei nostri, die ac nocte, et ipsi* (id est, homines) *vicerunt eum propter sanguinem agni*.

26. *Ad rationem dubii in n. 18 responsio.* — Unde tandem facile satisfit rationi dubitandi propositæ, nihil enim in hac divina permissione potest inveniri, quod a divina providentiæ sapientia et suavitate alienum, vel non illi maxime consentaneum sit; nam si consideremus hominem in primo statu suæ institutionis, cum tanta rectitudine et integritate, tantisque donis sapientiæ et gratiæ creatus est, ut facillime posset cum potentissimo hoste pugnare, atque illum vincere; præsertim cum haberet voluntatem, non solum a necessitate, sed etiam ab omni passione, vel ordinato motu liberam, et sine proprio, ad deliberam consensu non posset superari. Accedit, quod et Dei auxilium præsto illo non deerat, nec angelica custodia defuit. Si vero de homine jam victo et lapso loquamur, quamvis vires liberti arbitrii ejus valde debilitate fuerint, rectitudine ac integritate naturæ, et gratia Dei perditis; nihilominus si Deus voluisset rigore justitiæ uti, in pœnam peccati commissi potuisset juste omnes homines impugnationi dæmonum committere, solis generalibus auxiliis, vel naturæ, vel ad summum gratiæ illos adjuvando; nunc autem propter Christum non est tanto rigore usus, sed pluribus et majoribus auxiliis, remediisque illis subvenit, sufficientibus quidem pro singulis, quamvis non æqualiter pro omnibus, sed juxta consilium voluntatis suæ, et altissimam, atque abditam providentiæ suæ distributionem.

27. *Progreditur responsio.* — Unde ad objectionem sumptam ex potentia dæmonis respondemus imprimis, majorem esse Dei potentiam, qui semper est paratus ad juvandum hominem, juxta illud Psalm. 90 : *Cum ipso sum in tribulatione, et illud Psalm. 45 : Adjutor in tribulationibus, que invenerunt nos ni-*

mis. Oportet autem ut homo tempore tentationis ad Deum per orationem recurrat, sicut in eodem Psalm. 90, præmittitur: *Clamavit ad me, et ego exaudiam eum.* Imo, ut dicebam, ideo hæc dæmonis impugnatione permissa est, ut homines ad orandum Deum, et in eum sperandum provocarentur. Deinde addita etiam est Angelorum custodia, quæ sola posset de se æquivalere impugnationi malorum: unde in eodem Psalm. 90, additur: *Quoniam Angelis suis mandavit de te,* etc. Ad hæc, licet potentia dæmonis in se magna sit, Deus sua providentia illam continet minuitque tentatoris potentiam, nec sinit eum, quantum vult tentare, sed quantum opus est, ut ex sacra Scriptura et Patribus probatum est, et est in illis sequentissimum.

28. *Uterius adhuc procedit.* — Quod ergo Ambrosius dixit, potentiam dæmonis esse impossibilem, id est, esse impossibile homini potentia dæmonis resistere, est quidem verum, si et dæmon tota potentia sua contra hominem, uti permittatur, et homo Dei auxilio destitutus suis viribus solis cum illo congregari sinatur; at vero sub divina providentia dæmonis efficaciam temperante, et adjutorium suum cum angelica custodia homini offerente, non solum possibile, sed etiam facilis est victoria; nam homo potentior est sit velit debito modo dietis auxiliis uti, et dicere: *Omnia possum in eo, qui me confortat, et non ego, sed gratia Dei mecum;* et, *sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur;* et ideo cum dixisset Ambrosius, *Altitudo dæmonis homini impossibilis est,* adjecit, *ideo monet Apostolus contra illum arma Dei sumere, cujus solius virtute superantur, et destruantur omnia machinamenta Diaboli;* et similiter addit Bernardus, in loco ibidem citato, non obstante impugnatione dæmonis in nobis esse illum vincere, quia non potest nos invitos dejicere; et ideo semper resistere possumus, utique divina gratia confortati.

CAPUT XIX.

UTRUM OMNES TENTATIONES, AC SUBINDE OMNIA PECCATA HOMINUM EX DÆMONUM ACTIONE PROVENIANT.

1. *Introducitur quæstio.* — Quamvis ostensum sit dæmones habere vim ad tentandos homines et pro malitia sua, Deo permittente, sæpe id facere: non tamen declaratum est, an e converso omnes tentationes hominum a dæmonibus proveniant, quod D.

Thomas, dicta q. 114, art. 3, de peccatis quaerit, interrogando utrum omnia peccata procedant ex tentatione Diaboli, quod in idem fere recidit, quia ante omne peccatum aliqua tentatio præcedit, juxta illud Jacobi primo, *Unusquisque tentatur a concupiscentia sua; concupiscentia autem cum conceperit, parit peccatum.* Et ita si omnes tentationes sunt a dæmone, erunt etiam omnia peccata; vel si aliqua tentatio sine actione dæmonis insurgere potest, etiam poterit dari in homine peccatum, cujus dæmon non sit causa: quia potest homo, si velit, illi tentationi consentire et peccare. Nihilominus tamen tentatio absolute loquendo latius patet, quam peccatum; et ideo generalius quaerimus, an dæmones sint causa omnium tentationum, quas homines patiuntur; et fere in idem redit, quod D. Thomas, in d. q., art. 2, interrogat, utrum tentare sit proprium Diaboli, erit enim illius proprium, si illi soli conveniat; conveniet autem soli aliquo modo, si omnium tentationum ipse auctor sit.

2. *Notatio ex Augustino duplici tentationis, ad probandum, vel ad subvertendum.* — Prius vero quam respondeamus præmittenda est vulgaris distinctio tentationis, quam sæpius tradit Augustinus, ut lib. 2, de cons. Evangel., c. 30, et q. 58, in Exodum, et ep. 146, versus finem: ubi unam vocat *probationis*, aliam *deceptionis*, aut *seductionis*. Vocatur autem prior *probationis*, quia fit ad experiendum, vel manifestandum, quid in nomine sit, vel lateat. Posterior autem vocatur *seductionis*, utique practicæ et moralis, quia tendit ad inducendum hominem in peccatum: unde *subversionis* etiam appellari solet. Indeque scire oportet, tentationes has magis distingui ex fine, et intentione, quam ex effectu; nam tentatio deceptionis, subversionis dicitur: non quidem, quia de ratione illius sit, ut cum effectu subvertat; sed quia tendit ad subvertendum, seu inducendum ad malum et peccatum, quam inductionem vocavit Augustinus *seductionem* vel *deceptionem*. Ideoque in d. q. 58, addit, quod est *ad peccatum seductio*. Et hinc fit, ut una, eademque tentatio respectu diversorum utramque rationem induat; ut tentatio Job respectu Dei fuit *probationis*, seu ostensionis et augmenti virtutis. Ita enim illam Deo tribuit Augustinus, vel auctor quæst. nov. et veter. Testam. mixtar., q. 99. Idemque est de tentatione Tobiae, cui dixit Angelus Tob. 12, *Quia acceptus eras Deo, necesse fuit, ut tentatio probaret te.* Utraque vero respectu dæmonis,

fuit subversionis; hanc enim ipse principaliter intendebat; imo etiam respectu ejusdem eadem tentatio sub diversis respectibus probationis et subversionis, esse potest: vel quasi mixta, utramque disjunctim comprehendens, ut eadem Christi tentatio a diabolo facta est, tum ad probationem, tum ad subversionem. Nam (ut sancti exponunt) dubius erat Satan, quis, et qualis homo Christus esset; et ideo aggressus est tentare illum, vel ad experiendum, an esset Filius Dei, et cognoscendum illum: sub qua ratione tentatio illa, probationis fuit; vel ad subvertendum illum, si non erat Filius Dei, sed purus homo, qui peccare potuisset.

3. *Ex dicta tentationis distinctione varia Scripturæ loca conciliantur.* — Discernuntur ergo illa duo tentationum genera ex intentione tentantis: et ideo interdum reipsa, interdum ratione, et respectu distinguuntur. Et juxta hanc divisionem conciliat Augustinus locutiones Scripturæ. Nam interdum dicitur Deus tentare homines, ut Sap. 3, *Deus tentavit eos,* scilicet, justos, Genes. 12: *Tentavit Abraham, ut pia ejus obedientia probaretur,* ait Augustinus, lib. 6 de Civit., cap. 32, unde infert, *neque enim omnis est culpanda tentatio, quia et gratulanda est, quæ fit probatio,* et Psalm. 25, ait David: *Proba me Domine, et tenta me; tentatione utique utili, qua non decipimur, vel opprimimur, sed probamur,* ut dixit Augustinus, libr. de Don. perserv., cap. 6. Alibi vero dicit Scriptura, Deum neminem tentare, ut Jacobi primo, *utique tentatione noxia, quæ propria est diaboli,* ut eisdem locis Augustinus dixit: et Ambrosius, l. 1, de Abraham, c. 8. *Aliter* (inquit) *Deus tentat, aliter diabolus. Diabolus tentat, ut subruat; Deus tentat, ut coronet.* Idem tradit late Cyprianus, l. 3 Testimon. ad Quirin., cap. 15, et lib. de Orat. dominica.

4. *Tentandi variae actiones.* — Ut autem dicta divisio amplius explicetur, et modus tentandi Dei, et diaboli clarius distinguantur et intelligantur, possumus actiones tentandi amplius distinguere. Nam, quaedam est mala ex objecto, seu intrinseco fine; quia proxime tendit ad inducendum hominem ad peccandum; alia vero est ex objecto bona, vel saltem non mala. Prior semper est mala ex parte illius, qui proxime tentat, sive per illam subversionem hominis, sive cognitionem alicujus rei occultæ, sive quemcumque alium finem, etiam bonum intendat; quia non sunt facienda mala, ut inde veniant bona: ideoque nemo potest honeste ad malum inducere alium, etiamsi propter bonum finem id faciat, et ideo tales

tentationes nunquam possunt fieri Deo auctore, quia Deus nulla ratione, vel propter nullum finem potest hominem ad peccatum inducere, sive propter manifestationem alicujus rei occultæ, sive propter majus hominis bonum, sive in poenam. Propter hos enim fines potest Deus pravam tentationem permittere, non tamen facere. Et ideo quando Deus non solum permittit, sed etiam per se tentat, utitur semper actione de se bona, vel inductiva ad bonum, ut dicitur tentasse Abraham, præcipiendo sacrificare filium, quod sacrificium, ut a Deo præceptum, bonum erat. Et Exod. 15, dicitur, *constituit ei* (id est populo) *Dominus præcepta, atque judicia, et ibi tentavit eum, dicens: Si audieris vocem Domini Dei tui,* etc. Et præsertim dicitur hoc modo tentare, quando præcipit ardua et difficilia, ut Ambrosius in loco citato notat. Unde dicitur etiam tentare, quando in gravi necessitate famis aut sitis, aut alterius incommodi temporalis hominem constituit: quia per illam actionem non inclinat ad malum, sed solum facit, ut materia virtutis, quam ipse, saltem per naturalem legem, observare præcipit, difficilior reddatur. Hic autem tentandi modus non habet locum in dæmone, quia ille semper intendit principaliter subversionem, et nocumentum ejus, quem tentat; quamvis simul possit aliquid etiam scrutari, aut cognoscere, ut jam notavi. Et ideo in præsentem solum de malis tentationibus tractamus: quarum Deus auctor esse non potest, sed creatura, et de his inquirimus an dæmon semper sit illarum causa, et consequenter etiam peccatorum, quæ ex illis resultant.

5. *Assertio prima.* — *Remotissime concurrunt dæmon ad omnes tentationes ad malum, quatenus scilicet Evam seduxit.* — Uterius ergo advertimus, tribus modis posse dæmonem ad has tentationes concurrere, seu esse illarum causam; scilicet, *remotissime, proxime, remote,* seu *mediate.* Primum modum vocavit D. Thomas indirectum, *Sicut,* ait, *qui efficit aliquam dispositionem ad aliquem effectum, dicitur esse causa occasionaliter, ut indirecte talis effectus.* Intelligit autem plane, de dispositione valde remota, ut per particulam *occasionaliter,* satis declaravit, et per exemplum, quod statim adhibet de originali peccato. Nam hoc modo, ait dæmones esse causam omnium peccatorum, et consequenter etiam omnium tentationum generis humani. Quod est certum, quia dæmon tentando primos homines fuit causa lapsus illorum, et ex illo lapsu orta sunt in genere hu-